

Σύντομος Οδηγός Συγγραφής Ερευνητικής Έκθεσης

Πέτρος Α. Ρούσσος

Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής & Ψυχολογίας,

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη

Η δεύτερη σελίδα της έκθεσης περιλαμβάνει την περίληψη. Πρόκειται για μια σύντομη (μια παράγραφος που κυμαίνεται από 100 ως 120 λέξεις) ανακεφαλαίωση των περιεχομένων της έκθεσης. Θα πρέπει να είναι ακριβής, ανεξάρτητη, περιεκτική, συγκεκριμένη και κατανοητή, και να απεικονίζει το στόχο και το περιεχόμενο της έκθεσης. Επικεφαλίδα της είναι η λέξη “Περίληψη” κεντραρισμένη. Το περιεχόμενό της είναι ουσιαστικά μια περίοδος για καθένα από τα κύρια μέρη της έκθεσης: εισαγωγή, διαδικασία, αποτελέσματα και συζήτηση. Μια καλογραμμένη περίληψη μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στο αν ο αναγνώστης θα διαβάσει και την υπόλοιπη έκθεση, δεδομένου ότι οι περιλήψεις χρησιμοποιούνται από διάφορους οργανισμούς για την αποδελτίωση των διαφόρων εργασιών και την οργάνωσή τους σε βάσεις δεδομένων (π.χ., Psychological Abstracts, PsycLIT, PsycINFO, κ.λπ.). Μια συμβουλή σχετικά με την περίληψη είναι να γράφεται τελευταία αν και παρουσιάζεται στην αρχή της έκθεσης.

Σύντομος Οδηγός Συγγραφής Ερευνητικής Έκθεσης

Κατά την προετοιμασία αυτού του σύντομου εγχειριδίου καταβλήθηκε προσπάθεια να οργανωθεί έτσι ώστε να παρουσιαστούν οι πιο σημαντικές οδηγίες για τη μορφοποίηση και την οργάνωση του περιεχομένου μιας ερευνητικής έκθεσης όπως θα πρέπει να δείχνει αυτή μετά την ολοκλήρωσή της.

Όλες οι οδηγίες που αφορούν στη συγγραφή της ερευνητικής έκθεσης βασίζονται στο εγχειρίδιο που έχει εκδώσει η Αμερικανική Ψυχολογική Εταιρία (APA, 2001) και το οποίο έχει γίνει ένα διεθνές σημείο αναφοράς των ερευνητών. Το εγχειρίδιο αυτό δημοσιεύτηκε με τη μορφή άρθρου στο *Psychological Bulletin* το 1929. Στο άρθρο αυτό γινόταν μια αναφορά των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τη συνάντηση εκπροσώπων από επιστημονικά περιοδικά ανθρωπολογίας και ψυχολογίας σχετικά με τη μορφή που θα έπρεπε να έχουν τα άρθρα. Το 1952 οι οδηγίες αυτές πήραν τη μορφή εγγράφου με τον τίτλο *Publication Manual* (εγχειρίδιο δημοσίευσης), το οποίο σήμερα βρίσκεται στην πέμπτη έκδοσή του. Στη συνέχεια, γίνεται μια εκτενής παρουσίαση των σημαντικότερων κατευθύνσεων που δίνει το εγχειρίδιο αυτό σχετικά με τη μορφή και το περιεχόμενο της ερευνητικής έκθεσης.

Η Σελίδα του Τίτλου

Στη σελίδα του τίτλου, περίπου στο μέσο της, εμφανίζονται κεντραρισμένα: α) ο τίτλος της έκθεσης (με κεφαλαίο το πρώτο γράμμα της κάθε λέξης και πεζά τα υπόλοιπα), β) το όνομα ή τα ονόματα του συγγραφέα/ων, και γ) το ίδρυμα ή ο οργανισμός με τον οποίο συνδέεται ο/οι συγγραφέας/είς. Ο τίτλος συνιστάται να αποτελείται από 10 ως 12 λέξεις και θα πρέπει να κάνει μια περίληψη της κεντρικής ιδέας. Ο σκοπός του τίτλου είναι ενημερωτικός και θα πρέπει να παραλείπονται οι ιδιωματισμοί ή οι πολύ τεχνικοί όροι. Μια

καλή συμβουλή για τη διαμόρφωση του τίτλου είναι να ακολουθεί τη μορφή “[Η/οι εξαρτημένη/ες μεταβλητή/ές] ως αποτέλεσμα, σε σχέση ... [της/των ανεξάρτητης/ων μεταβλητής/ών]”.

Εισαγωγή

Μετά τη σελίδα του τίτλου και τη σελίδα της περίληψης, ακολουθεί στην τρίτη σελίδα η πρώτη ενότητα της ερευνητικής έκθεσης, η Εισαγωγή. Επικεφαλίδα της εισαγωγής είναι ο τίτλος της ερευνητικής έκθεσης, ο οποίος εμφανίζεται κεντραρισμένος με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που εμφανίζεται και στη σελίδα του τίτλου (1η σελίδα).

Η Εισαγωγή εξυπηρετεί τρεις βασικούς στόχους: (α) να τεθεί ένα πλαίσιο αναφοράς στο οποίο να μπορεί ο αναγνώστης να τοποθετήσει την τρέχουσα εργασία, (β) να προσδιοριστεί το πρόβλημα έτσι ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να καταλάβει επακριβώς τι σκόπευε να μελετήσει ο ερευνητής, και (γ) να τονιστεί με έμφαση η ανάγκη για απάντηση σε θεωρητικά προβλήματα όπως αυτό της συγκεκριμένης μελέτης (δηλαδή γιατί άξιζε τον κόπο να μελετηθεί).

Στην πιο πετυχημένη του μορφή, αυτό το τμήμα εισάγει τον αναγνώστη στο πνεύμα της ανεπάρκειας της γνώσης επί του προβλήματος και της μη καταλληλότητας των απαντήσεων παλαιότερων ερευνών. Επισημαίνει τη στιβαρότητα της παρούσας μελέτης ως προς τη δυνατότητα που παρέχει να ολοκληρώσουμε τη γνώμη μας. Παρόλο που τα τρία μέρη μπορούν να παρουσιαστούν με διάφορους τρόπους ή συνδυασμούς, είναι σύνηθες να παρουσιάζεται πρώτα η προηγούμενη σχετική έρευνα την οποία ο συγγραφέας θεωρεί ως την πιο σχετική προς τη μελέτη του. Αυτό συντελεί στη δημιουργία του πλαισίου αναφοράς του αναγνώστη. Η παρούσα μελέτη μπορεί να δικαιολογηθεί με τον ανάλογο σχολιασμό των προηγούμενων ερευνών.

Αν η διερεύνηση του προβλήματος και η παρουσία του εκ μέρους του συγγραφέα είναι συστηματική, τότε το πρόβλημα προβάλλεται ξεκάθαρα χωρίς να απαιτείται περαιτέρω επεξεργασία. Μια πρόταση στο τέλος της εισαγωγής που θέτει το πρόβλημα είναι ένας εύχρηστος τρόπος προκειμένου να πραγματοποιηθεί ο δεύτερος στόχος. Η εισαγωγή ολοκληρώνεται με τις υποθέσεις της έρευνας.

Βασικά Στοιχεία Μορφολογίας

Η έκθεση πρέπει να είναι δακτυλογραφημένη σε λευκό χαρτί μεγέθους Α4, με διπλό διάστημα σε όλη της την έκταση. Και τα τέσσερα περιθώρια της κάθε σελίδας πρέπει να είναι τουλάχιστον 2,5 εκατοστά. Δεν θα πρέπει να εμφανίζονται περισσότερες από 27 αράδες κειμένου σε κάθε σελίδα. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποιείται (συνήθως η Times New Roman) πρέπει να έχει το ίδιο μέγεθος σε ολόκληρο το κείμενο (12 στιγμές ή 10 περίπου χαρακτήρες ανά ίντσα).

Δε χρησιμοποιούνται μαύρα γράμματα (bold), υπογράμμιση ή άλλες ειδικές μορφοποιήσεις παρά μόνο πλάγια γράμματα. Ακόμη και τα πλάγια γράμματα όμως πρέπει να χρησιμοποιούνται με φειδώ. Δηλαδή, δεν γράφουμε με πλάγια για να δώσουμε έμφαση σε μια φράση. Με πλάγια γράμματα γράφουμε τους τίτλους των βιβλίων και των υπόλοιπων βιβλιογραφικών πηγών (στη βιβλιογραφία), καινούριους όρους (την πρώτη φορά που αναφέρονται), και τον αριθμό του τόμου των περιοδικών (στη βιβλιογραφία).

Μετά από τα σημεία στίξεως ακολουθεί ένα κενό διάστημα, εκτός από τις περιπτώσεις των συντομογραφιών (π.χ., κ.ο.κ., Σ.Ε.Ψ., ΕΛ.Ψ.Ε., κ.λπ.). Δεν πρέπει να γίνεται συλλαβισμός των λέξεων (να χωρίζονται) στο τέλος μιας αράδας.

Ένα σημείο που θέλει προσοχή είναι οι παράγραφοι. Η πρώτη αράδα κάθε παραγράφου πρέπει να ξεκινάει με εσοχή 5 ως 7 χαρακτήρων (περίπου 1,2 εκ.). Αυτός ο

κανόνας δεν ισχύει στην περίπτωση της περίληψης (όπου όλες οι αράδες της παραγράφου ξεκινούν από το ίδιο σημείο), τις επικεφαλίδες, τους τίτλους των πινάκων και των σχημάτων, τις σημειώσεις, και τις παραθέσεις αυτούσιων τμημάτων ενός κειμένου. Χρησιμοποιείται αριστερή στοίχιση (justification) μόνο (δεξιά τρελό).

Όλες οι σελίδες είναι αριθμημένες στο πάνω δεξί μέρος της σελίδας και η αρίθμηση ξεκινάει από τη σελίδα του τίτλου. Πριν από τον αριθμό της σελίδας μεσολαβούν 5 κενοί χαρακτήρες και εμφανίζονται δύο ή τρεις λέξεις από τον τίτλο της εργασίας. Οι μόνες σελίδες που δεν έχουν αρίθμηση είναι αυτές που περιλαμβάνουν τους πίνακες και τα σχήματα (όταν η έκθεση προορίζεται για δημοσίευση σε κάποιο περιοδικό, οι πίνακες και τα σχήματα εκτυπώνονται σε ξεχωριστές σελίδες ώστε να διευκολύνουν τη φωτογραφική αναπαραγωγή τους).

Χρησιμοποιούμε πάντοτε αραβικά σύμβολα για αριθμούς μεγαλύτερους από το 9, ενώ οι μικρότεροι αριθμοί παραθέτονται ολογράφως. Νούμερα μικρότερα του 10 γράφονται αριθμητικά όταν: α) εμφανίζονται σε μια σειρά (όπως 3, 8, 11, και 17), β) δηλώνουν αριθμούς σελίδων και ημερομηνίες, γ) συγκρίνονται με διψήφιους αριθμούς που χρησιμοποιήθηκαν στην ίδια παράγραφο, δ) εκφράζουν βαθμολογία ή ποσοστά, και ε) προηγούνται μιας μονάδας μέτρησης (όπως 3 μέτρα, 2 μέρες, μια κλίμακα 7 σημείων).

Μια πρόταση δεν ξεκινάει ποτέ με αραβικό νούμερο (εκτός αν πρόκειται για την περίληψη) ακόμη και αν ακολουθεί άλλος αριθμός. Για παράδειγμα, πρέπει να γράφεται «Σαράντα τρεις άντρες και 38 γυναίκες απάντησαν...». Σε αυτές τις περιπτώσεις συνήθως είναι καλύτερα να διατυπώνονται με άλλο τρόπο τέτοιου είδους προτάσεις, όπως π.χ. «Συγκεντρώθηκαν απαντήσεις από 43 άντρες και 38 γυναίκες...» ή «Απάντησαν 43 άντρες και 38 γυναίκες...».

Όσον αφορά τα ποσοστά, το ποσοστιαίο σύμβολο (%) χρησιμοποιείται μόνο μετά από αριθμό. Η λέξη «ποσοστό» χρησιμοποιείται όταν δεν δίνεται αριθμός. Παράδειγμα: «Βρέθηκε ότι το 28% των συμμετεχόντων...», «αφού καθορίστηκε το ποσοστό των μαθητών που...».

Οι συντομογραφίες θα πρέπει να αποφεύγονται εκτός αν αναφέρονται σε πολύ μεγάλους και παράλληλα γνωστούς όρους (MMPI). Πάντοτε μια συντομογραφία αναγράφεται ολογράφως την πρώτη φορά που εμφανίζεται στο κείμενο.

Όταν χρειαστεί κάποια υποσημείωση, αυτή εμφανίζεται σε χωριστή σελίδα στο τέλος του κειμένου (μετά τη Βιβλιογραφία) και όχι στο κάτω μέρος της αντίστοιχης σελίδας.

Επικεφαλίδες

Οι επικεφαλίδες δείχνουν την οργάνωση της έκθεσης και τονίζουν τη σημασία κάθε τμήματός της. Υπάρχουν πέντε ειδών επικεφαλίδες, αλλά δεν είναι απαραίτητο να εμφανίζονται όλες σε μια ερευνητική έκθεση. Οι επικεφαλίδες διακρίνονται στα εξής είδη:

Επικεφαλίδα Πρώτου Επιπέδου (Κύρια Επικεφαλίδα)

Οι κύριες επικεφαλίδες είναι κεντραρισμένες και οι κύριες λέξεις ξεκινούν με κεφαλαία γράμματα. Δεν τυπώνεται ολόκληρη η επικεφαλίδα με κεφαλαία γράμματα και δε χρησιμοποιείται τελεία μετά την επικεφαλίδα.

Επικεφαλίδα Δεύτερου Επιπέδου

Οι επικεφαλίδες δεύτερου επιπέδου είναι επίσης κεντραρισμένες, τα αρχικά γράμματα των κυρίων λέξεων είναι επίσης κεφαλαία, και δεν υπάρχει τελεία. Επιπλέον όμως, αυτή η επικεφαλίδα είναι τυπωμένη με πλάγια γράμματα. Αυτού του είδους οι επικεφαλίδες χρησιμοποιούνται μόνο σε άρθρα μεγάλου μεγέθους.

Τρίτου Επιπέδου: Πλευρικές Επικεφαλίδες (Side Headings)

Οι πλευρικές επικεφαλίδες είναι τυπωμένες στο αριστερό περιθώριο, οι κύριες λέξεις τους ξεκινούν επίσης με κεφαλαία γράμματα και είναι και αυτές γραμμένες με πλάγια γράμματα. Το κείμενο ακολουθεί στην επόμενη αράδα διπλού διαστήματος και ξεκινά με παράγραφο.

Τέταρτου επιπέδου: Επικεφαλίδες παραγράφου. Αυτές οι επικεφαλίδες τυπώνονται αρχίζοντας με κενό διάστημα παραγράφου. Έχουν κεφαλαίο μόνο το αρχικό γράμμα της πρώτης λέξης και είναι πάντα τυπωμένες με πλάγια γράμματα. Καταλήγουν σε τελεία και το κείμενο ακολουθεί στην ίδια αράδα με την επικεφαλίδα χωρίς να αφήνεται κενό διάστημα.

ΕΠΙΚΕΦΑΛΙΔΑ ΠΕΜΠΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ

Αυτές οι επικεφαλίδες είναι κεντραρισμένες, όλα τα γράμματα είναι κεφαλαία και χρησιμοποιούνται μόνο σε πολύ μεγάλες εκθέσεις όπου ο συγγραφέας θεωρεί απαραίτητη τη χρήση πέντε ειδών επικεφαλίδων.

Σε εκθέσεις με: α) δύο είδη επικεφαλίδων χρησιμοποιούμε επικεφαλίδες πρώτου και δεύτερου επιπέδου, β) τρία είδη επικεφαλίδων χρησιμοποιούμε επικεφαλίδες πρώτου, τρίτου και τέταρτου επιπέδου, γ) τέσσερα είδη επικεφαλίδων χρησιμοποιούμε επικεφαλίδες πρώτου, δεύτερου, τρίτου και τέταρτου επιπέδου, δ) πέντε είδη επικεφαλίδων χρησιμοποιούμε επικεφαλίδες πέμπτου, πρώτου, δεύτερου, τρίτου και τέταρτου επιπέδου.

Κατά την επιλογή των επικεφαλίδων, πρέπει να τηρούνται επίσης οι ακόλουθοι κανόνες: (α) ένα είδος επικεφαλίδας μπορεί να επαρκεί για ένα μικρό άρθρο. Σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο οι κύριες κεντραρισμένες επικεφαλίδες (πρώτου επιπέδου), και (β) οι επικεφαλίδες δύο επιπέδων καλύπτουν τις απαιτήσεις μιας μεγάλης πλειονότητας των εκθέσεων και των άρθρων.

Οι επικεφαλίδες των άρθρων που υποβάλλονται σε περιοδικά δεν πρέπει να αριθμούνται με νούμερα ή γράμματα. Τα διαφορετικά είδη επικεφαλίδων και η διάταξή τους αποκαλύπτουν επαρκώς την οργάνωση της ανακοίνωσης.

Παραπομπές

Η παραπομπή των πηγών που έχουν χρησιμοποιηθεί είναι ένα από τα πιο σημαντικά θέματα που καλύπτει το εγχειρίδιο της APA. Είτε παραφράζουμε είτε παραθέτουμε αυτολεξεί την άποψη ή την εργασία κάποιου συγγραφέα, είμαστε υποχρεωμένοι να αναφέρουμε την πηγή μας. Όταν χρησιμοποιούμε αυτολεξεί ένα τμήμα μιας δημοσίευσης, παραθέτουμε σε παρένθεση τον/τους συγγραφέα/είς, το έτος δημοσίευσης και τη/τις σελίδα/ες. Αν από το τμήμα της δημοσίευσης που χρησιμοποιούμε αφήσουμε εκτός κάποιο μέρος του, χρησιμοποιούμε τρία αποσιωπητικά (...) για υλικό που αφαιρέθηκε μέσα από μία περίοδο ή τέσσερα αποσιωπητικά (...) όταν το υλικό που αφαιρέθηκε βρίσκεται μεταξύ δύο περιόδων. Αν μέσα σε αυτό το υλικό θέλουμε να εισάγουμε κάποια διευκρίνιση, το κάνουμε με αγκύλες και όχι με παρενθέσεις. Τέλος, αν υπάρχει κάποιο γραμματικό, ορθογραφικό ή συντακτικό λάθος στο κείμενο που παραθέτουμε και το οποίο θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση στους αναγνώστες μας, χρησιμοποιούμε τη λέξη *sic*, υπογραμμισμένη μέσα σε αγκύλες (δηλαδή, [*sic*]) αμέσως μετά από το σφάλμα στην παραπομπή.

Στη συνέχεια παρατίθενται μερικά παραδείγματα για την καλύτερη κατανόηση της ορθής χρήσης των παραπομπών μέσα στο κείμενο.

Παραπομπή 1. Αν η άποψη του Bowlby είναι σωστή, αυτές οι συνειδητές και εξιδανικευμένες αναπαραστάσεις μπορεί να συνυπάρχουν με ένα προηγούμενο μοντέλο, το οποίο "διαμορφώθηκε με αρκετά πρωτόγονο τρόπο, αλλά το ίδιο το άτομο μπορεί να έχει ελάχιστη ή και καθόλου συνείδηση της ύπαρξής του" (Bowlby, 1973, σ. 205).

Παραπομπή 2. Ο Bowlby (1973) περιγράφει τη συμπεριφορά προσκόλλησης ως "κάθε μορφή συμπεριφοράς ενός ατόμου που στόχο έχει να διατηρήσει την εγγύτητα με κάποιο προτιμώμενο άτομο που εκλαμβάνεται ως δυνατότερο ή σοφότερο" (σ. 292).

Παραπομπή 3. Όταν το κείμενο που παρατίθεται αυτολεξεί είναι μεγαλύτερο από 40 λέξεις, δεν χρησιμοποιούνται εισαγωγικά. Σε αυτή την περίπτωση η παράθεση γίνεται σε ξεχωριστή παράγραφο, της οποίας όμως το αριστερό περιθώριο ορίζεται στο ίδιο σημείο όπου έχει οριστεί και η εσοχή της παραγράφου. Π.χ., Οι Πλατσίδου και Δημητρίου (2000) υποστηρίζουν:

Η ικανότητα του ατόμου για συγκράτηση και επεξεργασία πληροφοριών επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες, οι οποίοι καθορίζουν τις ενδοατομικές και τις διατομικές διαφορές στην εργαζόμενη μνήμη. Άλλοι παράγοντες, όπως η ηλικία, αναφέρονται σε ατομικά χαρακτηριστικά και άλλοι αφορούν τις προς συγκράτηση πληροφορίες, όπως είναι ο τρόπος κωδικοποίησης (π.χ., ακουστικός, σημασιολογικός), το είδος των πληροφοριών (π.χ., λέξεις, αριθμοί, σχήματα) και η συνθετότητά τους (σ. 115).

Όταν παραφράζουμε την εργασία κάποιου συγγραφέα, πρέπει επίσης να κάνουμε μια παραπομπή. Για παράδειγμα, ο Ιωάννου (1996) βρήκε ότι η επίδοση των μαθητών στο τεστ δε συσχετίζεται με το δείκτη νοημοσύνης τους. Αν μια ολόκληρη παράγραφος είναι βασισμένη στα ευρήματα, τις απόψεις, τις ιδέες κάποιου άλλου συγγραφέα, τότε στο τέλος της παραγράφου τοποθετείται μια παρένθεση που περιέχει το όνομα του συγγραφέα ή των συγγραφέων και το έτος δημοσίευσης. Χρειάζεται προσοχή ώστε να υπάρχει απόλυτη αντιστοιχία μεταξύ των παραπομπών στο κείμενο και των περιεχομένων της Βιβλιογραφίας (και το αντίθετο).

Όλες οι παραπομπές μέσα στο κείμενο έχουν δύο μέρη: το όνομα του συγγραφέα και το έτος δημοσίευσης. Πάντοτε αναφέρεται το έτος δημοσίευσης μετά το όνομα του

συγγραφέα (ακόμη και όταν η συγκεκριμένη παραπομπή επαναλαμβάνεται πολλές φορές μέσα στην έκθεση) την πρώτη φορά που χρησιμοποιείται σε κάθε παράγραφο. Ωστόσο, αν υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης με κάποια άλλη δημοσίευση του ίδιου συγγραφέα, το έτος δημοσίευσης εμφανίζεται και περισσότερες φορές μέσα στην ίδια παράγραφο. Όταν μια άποψη υποστηρίζεται από περισσότερες παραπομπές, αυτές τοποθετούνται με αλφαβητική σειρά για τους συγγραφείς και χρονολογική για τα έτη δημοσίευσης, ενώ χωρίζονται μεταξύ τους με τελεία. Π.χ., (Ιωάννου, 1997. Παπαδόπουλος, 1979, 1991).

Όταν η παραπομπή γίνεται στην εργασία δύο ή περισσότερων συγγραφέων, ακολουθούμε τους ακόλουθους κανόνες:

Δύο συγγραφείς. Πάντοτε αναφέρονται τα ονόματα και των δύο συγγραφέων. Οι Ιωάννου και Παπαδόπουλος (1994) βρήκαν ... ή ... (Ιωάννου & Παπαδόπουλος, 1994) ή Το 1994, οι Ιωάννου και Παπαδόπουλος βρήκαν ...

Τρεις ως πέντε συγγραφείς. Αναφέρονται όλοι οι συγγραφείς την πρώτη φορά που γίνεται η παραπομπή στην εργασία τους. Στις επόμενες αναφορές στην ίδια εργασία, ωστόσο, χρησιμοποιείται μόνο το όνομα του πρώτου συγγραφέα ακολουθούμενο από το “et al.”. Για παράδειγμα, οι Ιωάννου, Παπαδόπουλος και Μαρίνος (1996) βρήκαν ... (την πρώτη φορά που χρησιμοποιείται), αλλά οι Ιωάννου et al. (1996) επιμένουν (όλες τις επόμενες φορές).

Έξι ή περισσότεροι συγγραφείς. Αναφέρεται μόνο το πρώτο όνομα ακολουθούμενο από το “et al.”.

Οργανισμός ως συγγραφέας. Την πρώτη φορά αναφέρεται ο πλήρης τίτλος, για παράδειγμα, (Ελληνική Ψυχολογική Εταιρία [ΕΛΨΕ], 1997). Από εκεί και ύστερα, χρησιμοποιείται η συντομογραφία ακολουθούμενη από το έτος δημοσίευσης (ΕΛΨΕ, 1997).

Παραπομπή σε δευτερεύουσα πηγή. Ένα άρθρο ή βιβλίο που το έχουμε διαβάσει και το χρησιμοποιούμε ως παραπομπή ονομάζεται πρωτογενής πηγή. Σε ορισμένες περιπτώσεις

μπορεί να θέλουμε να αναφέρουμε μια παραπομπή από αυτή την πηγή. Αυτό ονομάζεται δευτερεύουσα πηγή. Αν και επιβάλλεται η εύρεσή της, σε ορισμένες περιπτώσεις αυτό δεν είναι δυνατό. Τότε γίνεται η παραπομπή μέσα στο κείμενο ως εξής: Ο Ιωάννου (όπως αναφέρει ο Παπαδόπουλος, 1997) υποστηρίζει... Στη Βιβλιογραφία όμως περιλαμβάνεται μόνο η πηγή που χρησιμοποιήσαμε και όχι η δευτερεύουσα πηγή.

Γενικές Τεχνικές Αρχές

Παλαιότερα, κατά τη συγγραφή της έκθεσης, επιβαλλόταν να χρησιμοποιούνται απρόσωπες εκφράσεις που δεν αναφέρονταν ούτε στο συγγραφέα ούτε και στον αναγνώστη άμεσα. Αργότερα (1974), η APA άλλαξε αυτή τη σύμβαση και τώρα είναι αποδεκτή η χρήση της ενεργητικής φωνής.

Όταν γίνεται αναφορά σε δεδομένα ή σε πειράματα χρησιμοποιείται πάντα ο αόριστος χρόνος. Αυτός ο χρόνος χρησιμοποιείται είτε γίνεται αναφορά σε πρόσφατα δεδομένα είτε για δεδομένα που συνέλεξε ένας πειραματιστής εδώ και πολλά χρόνια. Όμως, όταν γίνεται αναφορά σε νόμους ή υποθέσεις, καθώς και στα συμπεράσματα της έρευνας, χρησιμοποιείται ο ενεστώτας. Έτσι, στην Εισαγωγή και τη Μέθοδο χρησιμοποιείται ο αόριστος και ο παρακείμενος χρόνος, στα Αποτελέσματα ο αόριστος και στη Συζήτηση ο ενεστώτας. Τέλος, στην Περίληψη χρησιμοποιείται ο αντίστοιχος χρόνος με το τμήμα της έκθεσης στο οποίο γίνεται αναφορά.

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στη γλώσσα που χρησιμοποιείται. Συγκεκριμένα, πρέπει να αποφεύγονται εκφράσεις που προκαλούν ενόχληση, οι “ταμπέλες” και τα στερεότυπα.

Μέθοδος

Δε χρειάζεται να αλλάξουμε σελίδα για αυτό το τμήμα της έκθεσης. Επικεφαλίδα αυτού του τμήματος είναι η λέξη "Μέθοδος" κεντραρισμένη. Η Μέθοδος ενημερώνει τον αναγνώστη για το τι έγινε, σε τι (ή σε ποιόν), και πώς πραγματοποιήθηκε. Η περιγραφή πρέπει να είναι τόσο λεπτομερής ώστε να επιτρέπει στον αναγνώστη να επαναλάβει με ακρίβεια το πείραμα. Σε μια πειραματική εργασία, το τμήμα αυτό χωρίζεται συνήθως σε τέσσερα μέρη: (α) συμμετέχοντες, (β) υλικό, (γ) σχεδιασμός και (δ) διαδικασία. Συχνά τα τελευταία δύο μέρη συνδυάζονται και παρουσιάζονται μαζί.

Συμμετέχοντες

Το μέρος αυτό τιτλοφορείται “Συμμετέχοντες” ή “Υποκείμενα” ανάλογα με το αν χρησιμοποιήθηκαν άνθρωποι ή ζώα. Περιγράφεται με λεπτομέρεια ο αριθμός, το φύλο, η ηλικία των συμμετεχόντων, καθώς και όλα τα σχετικά με το πείραμα χαρακτηριστικά τους. Επίσης αναφέρονται η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε, τα κίνητρα που δόθηκαν στους συμμετέχοντες καθώς και τα μέτρα που τυχόν πάρθηκαν για να ελεγχθεί το πιθανό σφάλμα από τις μεταξύ των ατόμων διαφορές.

Υλικό

Σε αυτό το μέρος γίνεται ολοκληρωμένη περιγραφή της συσκευής (μοντέλο, εταιρία κατασκευής) ή του υλικού (ερωτηματολόγια, τεστ κ.λπ.) που χρησιμοποιήθηκε για την πραγματοποίηση της έρευνας. Όταν πρόκειται για απλά αντικείμενα (όπως έπιπλα, χρονόμετρα, μολύβια, κ.λπ.) δε χρειάζονται πολλές λεπτομέρειες. Μάλιστα, μπορεί κανείς να αναφερθεί σε αυτά μόνο στη Διαδικασία. Στις περιπτώσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ερωτηματολόγια για την πραγματοποίηση της έρευνας, αυτά παρατίθενται σε Παράρτημα στο τέλος της έκθεσης.

Διαδικασία

Στο μέρος αυτό γίνεται σαφής αλλά και περιληπτική περιγραφή της πειραματικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα αναφέρονται: (α) οι ανεξάρτητες και οι εξαρτημένες μεταβλητές, (β) οι κύριες πειραματικές συνθήκες και η σειρά τους, (γ) οι αντισταθμιστικές συνθήκες, δηλαδή τα μέτρα που πάρθηκαν για να ελεγχθεί το σφάλμα που τυχόν θα προέκυπτε από την πειραματική διαδικασία, (δ) τα χρονικά διαστήματα παρουσίασης των ερεθισμάτων και ο χρόνος που μεσολάβησε μεταξύ των συνθηκών, και (ε) οι οδηγίες προς τους συμμετέχοντες και η εκπαίδευσή τους πριν αρχίσει το πείραμα.

Ανάλογα με το πόσο περίπλοκος είναι ο σχεδιασμός και η διαδικασία της έρευνας εξαρτάται ο χωρισμός αυτού του μέρους σε Σχεδιασμό και Διαδικασία. Μια επιτυχημένη “Διαδικασία” είναι αυτή που κάνοντας μια λογική χρήση του χώρου επιτρέπει στον αναγνώστη να επαναλάβει με ακρίβεια το πείραμα.

Αποτελέσματα

Δε χρειάζεται να αλλάξουμε σελίδα ούτε για αυτό το τμήμα της ερευνητικής έκθεσης. Επικεφαλίδα αυτού του τμήματος είναι η λέξη "Αποτελέσματα" κεντραρισμένη. Εδώ παρουσιάζονται τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν σε αντιστοιχία προς τα συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί στην Εισαγωγή. Τα δεδομένα παρουσιάζονται με στατιστικούς όρους και μεθόδους, σε μορφή περίληψης συνήθως, και χωρίς ερμηνείες για τη σημασία τους. Στην περιληπτική παρουσίαση των δεδομένων περιέχονται πίνακες, σχήματα και γραφικές παραστάσεις. Επιπλέον, σε αυτό το τμήμα παρουσιάζονται και οι στατιστικοί

υπολογισμοί. Η χρήση των στατιστικών μεθόδων επεξεργασίας των δεδομένων αποσκοπεί στο να απαντηθούν ερωτήσεις, όπως:

Είναι τα αποτελέσματα απόρροια της τυχαίας διακύμανσης ή είναι συστηματικά;

Είναι πιθανόν οι διαφορές στα αποτελέσματα των διαφόρων συνθηκών να οφείλονται μόνο σε τυχαίους παράγοντες;

Ποια η πιθανότητα να είναι στην πραγματικότητα άσχετες μεταξύ τους δύο μεταβλητές που φαίνονται να δηλώνουν μια ουσιαστική σχέση;

Η πρακτική που ακολουθείται συνήθως είναι να αναφέρονται πρώτα τα σημαντικότερα ευρήματα καθώς και αυτά που σχετίζονται με τις ερευνητικές υποθέσεις. Τα δευτερεύοντα ευρήματα είναι αυτά που δεν αναμένονταν ή αυτά που προέκυψαν από στατιστικές αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν εκ των υστέρων.

Η δομή μιας τυπικής παραγράφου στα Αποτελέσματα περιλαμβάνει: (α) μια αναφορά στο σκοπό της ανάλυσης, (β) τον καθορισμό του κατάλληλου περιγραφικού στατιστικού δείκτη για τη σύνοψη των δεδομένων, (γ) την παρουσίαση των περιγραφικών στατιστικών δεικτών είτε μέσα στο κείμενο είτε με ένα πίνακα είτε με ένα σχήμα, (δ) αναφορά στα σημαντικότερα δεδομένα που πρέπει να προσέξει ο αναγνώστης, (ε) επιλογή (και αιτιολόγησή της) του κατάλληλου στατιστικού τεστ για την επεξεργασία των δεδομένων και παρουσίαση των αποτελεσμάτων, και (στ) αναφορά στα συμπεράσματα από τη στατιστική επεξεργασία, αλλά όχι συζήτησή τους. Αυτό θα γίνει στην επόμενη ενότητα της ερευνητικής έκθεσης, τη Συζήτηση.

Υποτίθεται ότι ο αναγνώστης γνωρίζει τη σημασία των διαφόρων στατιστικών μεθόδων που έχουν χρησιμοποιηθεί. Έτσι, αφού πρώτα παρουσιαστούν οι σχετικοί περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες (είτε σε πίνακα, είτε σε σχήμα, είτε λεκτικά αν πρόκειται για λίγους δείκτες), στη συνέχεια αναφέρεται ο τύπος του στατιστικού τεστ που

χρησιμοποιήθηκε, οι βαθμοί ελευθερίας, η τιμή του τεστ που προέκυψε και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας. Η γενική μορφή που ακολουθείται για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων από ένα επαγωγικό στατιστικό τεστ είναι: στατιστικό τεστ(df) = τιμή, πιθανότητα < επίπεδο σημαντικότητας. Για παράδειγμα, $t(38) = 2,19$, $p < ,05$. Καθώς τα περισσότερα στατιστικά τεστ σήμερα γίνονται με τη βοήθεια εξειδικευμένου λογισμικού (π.χ., SPSS, SAS, Minitab), είναι δυνατόν να δοθεί το ακριβές επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας. Για παράδειγμα, $p = ,003$. Επίσης, αν το αποτέλεσμα που δίνει το λογισμικό αναφέρει ότι το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι ,000, τότε αναφέρεται ότι $p < ,001$.

Τα Αποτελέσματα θα πρέπει να έχουν τη μορφή σύντομου και σαφούς συνεχόμενου κειμένου και όχι ασύνδετων παραγράφων. Αν περιλαμβάνονται πίνακες και σχήματα, πρέπει να γίνεται αναφορά σε αυτά μέσα στο κείμενο (π.χ., βλ. Πίνακα 1). Οι πίνακες και τα σχήματα πρέπει να χρησιμοποιούνται με φειδώ, με σκοπό να συμπληρώνουν το κείμενο και όχι να το αντικαθιστούν. Υπάρχουν δύο τρόποι παράθεσης των πινάκων και των σχημάτων στην έκθεση: είτε τοποθετούνται μέσα στο κείμενο στην κατάλληλη θέση (κοντά στο σημείο όπου γίνεται αναφορά στα δεδομένα τους) είτε μπαίνει κεντραρισμένη η οδηγία "Πίνακας (ή Σχήμα) Χ περίπου εδώ" μέσα στο κείμενο (στο σημείο όπου ο συγγραφέας επιθυμεί να τοποθετηθεί ο πίνακας ή το σχήμα) και οι πίνακες και τα σχήματα τοποθετούνται με τη σειρά αμέσως μετά από τη Βιβλιογραφία (και πριν τα Παραρτήματα, αν υπάρχουν κάποια).

Καλό είναι να αποφεύγεται η χρήση της λέξης "απόδειξη" και των συναφών της. Καθώς τα στατιστικά τεστ βασίζονται σε πιθανότητες και μπορεί να έχει γίνει κάποιο σφάλμα, τα αποτελέσματα δεν αποδεικνύουν τίποτα στην πραγματικότητα. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται επίσης ώστε ο συγγραφέας να μένει προσηλωμένος στα δεδομένα και μόνο σε αυτά (να αποφεύγει δηλαδή τόσο τις ερμηνείες, τις οποίες πρέπει να κάνει στη

Συζήτηση, όσο και τα αυθαίρετα αποτελέσματα, τα οποία δεν προκύπτουν από τα δεδομένα που έχει συγκεντρώσει). Στην περίπτωση που σε αυτό το τμήμα περιλαμβάνεται πολύ υλικό, ίσως είναι χρήσιμο να χωριστεί σε ενότητες (με ανάλογες επικεφαλίδες).

Οι πίνακες που περιλαμβάνονται στα Αποτελέσματα στόχο έχουν να συνοψίσουν τα αρχικά δεδομένα (με μέσους όρους και τυπικές αποκλίσεις συνήθως) ή να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα των αναλύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί. Ο πίνακας με τα αρχικά δεδομένα δεν παρουσιάζεται σε αυτό το τμήμα της έκθεσης, αλλά σε παράρτημα στο τέλος της έκθεσης. Η μορφή του κάθε πίνακα εξαρτάται από τον αριθμό των παραγόντων που μελετήθηκαν καθώς και από τον αριθμό των συνθηκών σε κάθε παράγοντα.

Οι πίνακες (και τα σχήματα) είναι αριθμημένοι συνεχόμενα (ακολουθείται διαφορετική αρίθμηση για τους πίνακες και διαφορετική για τα σχήματα) και συνοδεύονται από ένα τίτλο που περιγράφει το περιεχόμενό τους. Ο αριθμός του πίνακα εμφανίζεται μόνος του και στην επόμενη αράδα ακολουθεί με πλάγια γράμματα ο τίτλος του. Δεν υπάρχει τελεία μετά τον αριθμό ή τον τίτλο του πίνακα. Για παράδειγμα,

Πίνακας 1

Μέσοι όροι των βαθμών κοινωνικής στήριξης κατά επίπεδο αυτοεκτίμησης

Πηγές κοινωνικής στήριξης	Αυτοεκτίμηση		
	Υψηλή	Μέτρια	Χαμηλή
Γονείς	3,41	3,11	2,71
Συμμαθητές	3,26	3,05	2,82
Καθηγητές	2,57	2,42	2,31
Στενοί φίλοι	3,58	3,38	3,30

Πίνακας 2

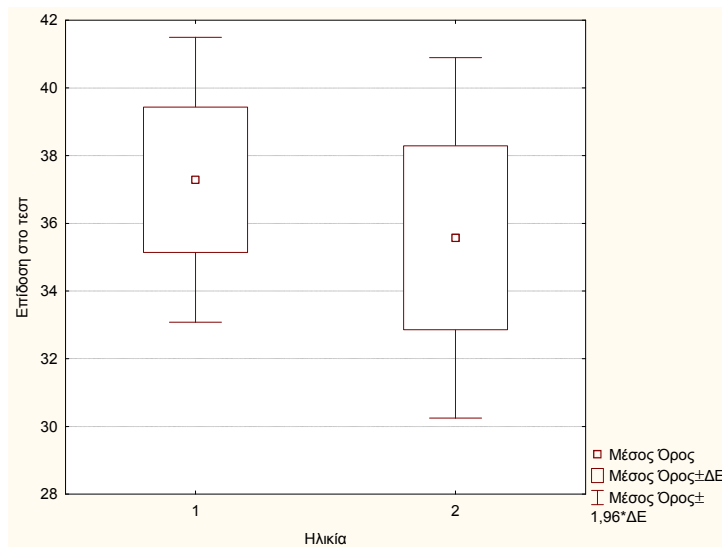
Δείκτες συνάφειας μεταξύ των υποκλιμάκων του ερευνητικού εργαλείου

Υποκλίμακα	1	2	3	4
1. Αναγνωστική ικανότητα	-	-,54*	,37	,21
2. Αριθμητική ικανότητα		-	,72***	-,46
3. Χωρική ικανότητα			-	-.08
4. Μνημονική ικανότητα				-

* $p < ,05$ ** $p < ,01$ *** $p < ,001$

Τόσο οι στήλες όσο και οι γραμμές του πίνακα πρέπει να έχουν σαφείς τίτλους και πρέπει να είναι ξεκάθαρη η μονάδα μέτρησης που χρησιμοποιήθηκε. Τέλος, οι πίνακες, σύμφωνα με τις οδηγίες της APA, δεν περιέχουν κάθετες γραμμές.

Τα σχήματα τυπώνονται μόνο μαυρόασπρα σε δύο διαστάσεις πάντοτε. Αν η έκθεση προορίζεται για δημοσίευση, το σχήμα πρέπει να τυπωθεί μόνο του σε μια σελίδα (καταλαμβάνοντας το μεγαλύτερο μέγεθός της) προκειμένου να φωτογραφηθεί και στη συνέχεια να τυπωθεί στο σημείο που έχει υποδείξει ο συγγραφέας. Ο τίτλος του σχήματος (και οι υπόλοιποι τίτλοι, αν η έκθεση περιλαμβάνει περισσότερα σχήματα) εμφανίζεται σε ξεχωριστή σελίδα. Αν το σχήμα εμφανίζεται μέσα στο κείμενο, τότε πρέπει να είναι τυπωμένο στο κέντρο και να εμφανίζεται πάνω από τον αριθμό και τον τίτλο του. Προσοχή! Ο τρόπος με τον οποίο εμφανίζεται ο τίτλος των σχημάτων είναι διαφορετικός από αυτόν των πινάκων. Έτσι, η λέξη "Σχήμα", ο αριθμός και η τελεία που ακολουθεί είναι γραμμένα με πλάγια γράμματα. Στη συνέχεια (στην ίδια αράδα) ακολουθεί ο τίτλος του σχήματος χωρίς πλάγια γράμματα. Π.χ.,

Σχήμα 1. Η επίδοση των δύο ηλικιακών ομάδων στο τεστ (Μέσοι όροι και Διαστήματα Εμπιστοσύνης)

Συζήτηση

Και σε αυτό το τμήμα της ερευνητικής έκθεσης, όπως και στα δύο προηγούμενα, ο τίτλος (Συζήτηση) εμφανίζεται κεντραρισμένος στην αμέσως επόμενη αράδα από το τέλος των Αποτελεσμάτων. Μέχρι αυτού του σημείου, η έκθεση έχει θέσει το πρόβλημα (Εισαγωγή), έχει εκθέσει τον τρόπο με τον οποίο συλλέχτηκαν τα δεδομένα (Μέθοδος) και στο τμήμα των Αποτελεσμάτων έχει δώσει την απάντηση στο πρόβλημα με βάση τα δεδομένα. Η Συζήτηση ακολουθεί για να επεξηγήσει τη σημασία των αποτελεσμάτων.

Μια πρώτη θεώρηση είναι το αν τα αποτελέσματα στηρίζουν ή όχι την αρχική υπόθεση, δηλαδή τις προ-πειραματικές προβλέψεις του ερευνητή. Το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί είναι: τα αποτελέσματα στηρίζουν την υπόθεση; Τις περισσότερες φορές η ερώτηση αυτή μπορεί να απαντηθεί. Αλλά υπάρχουν και φορές που τα αποτελέσματα είναι τόσο αμφίσημα, ώστε στην τελική θεώρησή τους να μην είναι δυνατό να παρθεί, με κάποιο βαθμό βεβαιότητας, μια απόφαση όσον αφορά αυτό το ερώτημα. Αυτό μπορεί να συμβεί

λόγω του πειραματικού σχεδιασμού ή ακόμη και λόγω εξωπειραματικών παραγόντων. Στην περίπτωση αυτή, η απάντηση πρέπει να είναι "ίσως", εφόσον οι περιστάσεις δεν επιτρέπουν μια πιο οριστική απάντηση.

Όποια και να είναι η απάντηση στην παραπάνω ερώτηση, θα πρέπει να συμπεριληφθεί στην έκθεση και να επεξηγηθεί πλήρως. Δηλαδή, τα δεδομένα της έρευνας δεν πρέπει ποτέ να αποκρύπτονται. Δεδομένα που παίρνονται ακόμα και από τον πιο άπειρο ερασιτέχνη δεν πρέπει να θεωρούνται ποτέ ανάξια λόγου εκ πεποιθήσεως. Μια τέτοια στάση γελοιοποιεί την έρευνα. Αν, για παράδειγμα, τα αποτελέσματα από μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε από φοιτητές αντιτίθενται προς τα "αναμενόμενα", πρέπει να εκτιμηθούν και να συζητηθούν οι πηγές και το μέγεθος των σφαλμάτων. Για αυτό, όταν οι φοιτητές αναπαράγουν ένα πείραμα, χρειάζεται να εξετάζονται οι ομοιότητες και οι διαφορές ανάμεσα στην εργασία των φοιτητών και σε αυτή των άλλων συγγραφέων.

Η Συζήτηση είναι επίσης ο χώρος όπου εκτιμάται η πιθανή σχέση και σημασία των αποτελεσμάτων σε σύγκριση με τις εκφραζόμενες απόψεις άλλων συγγραφέων (ιδιαίτερα σε σχέση με τα ευρήματα που έχουν παρουσιαστεί στην Εισαγωγή της εργασίας) και όπου, επιπλέον, αναφέρονται τα όποια συμπεράσματα που κατά τη γνώμη του συγγραφέα μπορούν να εξαχθούν από τη μελέτη του. Προηγουμένως έχει απαντηθεί το ερώτημα: "ποια είναι τα ευρήματα". Τώρα, σε αυτή την ενότητα, επιχειρείται να υποδειχθεί η σημασία των ευρημάτων. Αν υπάρχουν κάποιες επιφυλάξεις ως προς τα συμπεράσματα αλλά και ως προς τους περιορισμούς της έρευνας (σχεδιαστικούς, διαδικαστικούς κ.ά.), αυτές πρέπει να αναφερθούν συγκεκριμένα, χωρίς όμως να γίνεται προσπάθεια να προβλεφτεί κάθε κριτική που μπορεί να γίνει στην έρευνα από τους αναγνώστες της.

Ένα τελευταίο σημείο που συχνά ανακύπτει στη συζήτηση αφορά τις προοπτικές που δημιουργεί η παρούσα εργασία για μελλοντική εργασία ή/και βελτίωση των τεχνικών. Οι

προτάσεις όμως που κάνει ο συγγραφέας για περαιτέρω έρευνα θα πρέπει να είναι συγκεκριμένες και όχι γενικές και αόριστες.

Βιβλιογραφία

Η βιβλιογραφία ξεκινάει σε καινούρια σελίδα. Όλες οι δημοσιεύσεις που παρατίθενται στο τμήμα αυτό τοποθετούνται σε απόλυτη αλφαβητική σειρά ανάλογα με το επίθετο του πρώτου συγγραφέα. Προσοχή! Η βιβλιογραφία είναι λάθος να χωρίζεται σε ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση.

Το διάστημα μεταξύ των αράδων είναι επίσης διπλό και υπάρχει εσοχή σε όλες τις αράδες κάθε δημοσίευσης εκτός από την πρώτη αράδα (στο ίδιο σημείο με την εσοχή της παραγράφου στο κείμενο).

Στην περίπτωση που περιλαμβάνονται περισσότερες δημοσιεύσεις του ίδιου συγγραφέα, τοποθετείται πρώτη η πιο πρόσφατη. Επίσης, όταν περιλαμβάνονται αρκετές εργασίες του ίδιου συγγραφέα, προηγούνται αυτές στις οποίες ήταν ο μοναδικός συγγραφέας και ακολουθούν αυτές στις οποίες ήταν ο πρώτος από μια σειρά συγγραφέων. Στην περίπτωση που υπάρχουν περισσότερες από μία δημοσιεύσεις του ίδιου συγγραφέα με το ίδιο έτος δημοσίευσης, διαφοροποιούνται με τη χρήση του α, β, γ, κ.ο.κ., μετά ακριβώς από το έτος δημοσίευσης. Τέλος, αν δεν υπάρχει συγγραφέας, ο τίτλος μετακινείται στη αρχή και η εγγραφή γίνεται αλφαβητικά σύμφωνα με τον πρώτο σημαντικό όρο του τίτλου.

Οι δημοσιεύσεις είναι διαφόρων ειδών (βιβλία, άρθρα, κεφάλαια σε επιμελημένους τόμους, ηλεκτρονικές δημοσιεύσεις κ.λπ.) και ακολουθείται ιδιαίτερος τρόπος μορφοποίησης για την καθεμία:

Βιβλίο

Επίθετο συγγραφέα και αρχικά του ονόματός του. Έτος δημοσίευσης σε παρένθεση και ακολουθεί τελεία. Τίτλος του βιβλίου με πλάγια γράμματα και ακολουθεί τελεία. Τόπος έκδοσης ακολουθούμενος από άνω και κάτω τελεία. Εκδοτικός οίκος.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στον τίτλο του βιβλίου εμφανίζονται με κεφαλαία γράμματα μόνο το πρώτο γράμμα της πρώτης λέξης, το πρώτο γράμμα της πρώτης λέξης που ακολουθεί άνω και κάτω τελεία και τα αρχικά των ονομάτων που πιθανόν περιέχονται στον τίτλο. Επίσης, μετά από τον τίτλο και μέσα σε παρένθεση εμφανίζεται ο αριθμός έκδοσης του βιβλίου (3η έκδ.) ή ο τόμος (αν πρόκειται για πολύτομο έργο) ώστε να διευκολύνεται ο αναγνώστης στην ανεύρεση του βιβλίου που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας.

Για παράδειγμα,

Ιωάννου, Ι. Κ. (1997). *Κατάθλιψη* (2η έκδ.). Αθήνα: Ψυχολογικές Εκδόσεις.

Άρθρο σε Επιστημονικό Περιοδικό

Επίθετο συγγραφέα και αρχικά του ονόματός του. Έτος δημοσίευσης σε παρένθεση και ακολουθεί τελεία. Τίτλος του άρθρου. Τίτλος του περιοδικού με πλάγια γράμματα (ακολουθεί κόμμα), αριθμός τόμου με πλάγια γράμματα (ακολουθεί κόμμα), σελίδες (ακολουθεί τελεία).

Σημειώνεται ότι όταν, και μόνο όταν, κάθε τεύχος του περιοδικού ξεκινάει από τη σελίδα 1, παρατίθεται ο αριθμός του τεύχους σε παρένθεση αμέσως μετά από τον αριθμό του τόμου.

Για παράδειγμα,

Ιωάννου, Ι. Κ., & Παπαδόπουλος, Λ. Μ. (1997). Κατάθλιψη. *Ψυχολογία*, 5(2), 101-123.

Κεφάλαιο σε Επιμελημένο Τόμο

Επίθετο συγγραφέα του κεφαλαίου και αρχικά του ονόματός του. Έτος δημοσίευσης σε παρένθεση και ακολουθεί τελεία. Τίτλος του κεφαλαίου (ακολουθεί τελεία). Στοιχεία του επιμελητή του τόμου (τα αρχικά προηγούνται του επιθέτου και ακολουθεί κόμμα). Σε

παρένθεση η συντομογραφία για την επιμέλεια (Επιμ. Έκδ.) και ακολουθεί κόμμα. Τίτλος του τόμου με πλάγια γράμματα. Σε παρένθεση ο αριθμός των σελίδων που καλύπτει το κεφάλαιο (ακολουθεί τελεία). Τόπος έκδοσης ακολουθούμενος από άνω και κάτω τελεία. Εκδοτικός οίκος.

Για παράδειγμα,

Ιωάννου, Ι. Κ. (1994). Κατάθλιψη. Στο Α. Μ. Παπαδόπουλος & Σ. Ν. Μαρίνος (Επιμ. Έκδ.), *Ψυχοπαθολογία* (234-258). Θεσσαλονίκη: Ψυχιατρικές Εκδόσεις.

Έγγραφο από το ERIC

Mead, J. V. (1992). *Looking at old photographs: Investigating the teacher tales that novice teachers bring with them* (Report No. NCRTL-RR-92-4). East Lansing, MI: National Center for Research on Teacher Learning. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 346 082).

Πληροφορίες από τον Παγκόσμιο Ιστό Πληροφοριών (WWW)

Προκειμένου να παραπέμψουμε σε ένα δικτυακό τόπο (και όχι σε ένα συγκεκριμένο έγγραφο) είναι αρκετή η ηλεκτρονική διεύθυνση του τόπου στο κείμενο. Π.χ.: Το Kidspsych είναι ένας εξαιρετικός δικτυακός τόπος για παιδιά (<http://www.kidspsych.org>).

Τα διάφορα έγγραφα που βρίσκονται στο Διαδίκτυο έχουν πολλά από τα χαρακτηριστικά μιας κλασικής δημοσίευσης (τα οποία και πρέπει να παρατίθενται), αλλά ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά τους είναι ότι πολύ συχνά αλλάζουν σε περιεχόμενο, μεταφέρονται σε άλλες δικτυακές σελίδες ή ακόμη και διαγράφονται εντελώς. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο απαιτείται να παρατίθεται η ημερομηνία πρόσβασης στο ηλεκτρονικό έγγραφο. Για παράδειγμα,

Dewey, R. (1996). *APA publication manual crib sheet*. Ανακτήθηκε 20 Απριλίου 2000 από το Διαδίκτυο: <http://www.GaSoU.edu/psychweb/tipsheet/apacrib.htm>

Προσωπική Επικοινωνία

Η προσωπική επικοινωνία μπορεί να έχει τη μορφή σημειώσεων, επιστολών, διαλέξεων, συνεντεύξεων, τηλεφωνικής ή ηλεκτρονικής επικοινωνίας κ.ο.κ. Αυτές οι πηγές δεν επιδέχονται επαλήθευσης ούτε είναι δυνατόν στον αναγνώστη να αναζητήσει τα δεδομένα τους και δεν περιέχονται στη Βιβλιογραφία. Παραπομπή σε αυτές γίνεται μόνο στο κείμενο. Σε αυτή την περίπτωση δίνουμε τα αρχικά και το επίθετο του επιστήμονα καθώς και την ακριβή ημερομηνία επικοινωνίας. Για παράδειγμα: Ο Ι. Κ. Ιωάννου (προφορική επικοινωνία, 7 Απριλίου 1999) υποστηρίζει...

Είναι μάλλον προφανές ότι η ερευνητική έκθεση δε γράφεται με τη σειρά που αναφέρθηκαν τα τμήματά της στον οδηγό αυτό. Ορισμένα μέρη της είναι ευκολότερο να γραφτούν από άλλα. Για παράδειγμα, η Μέθοδος είναι από τα ευκολότερα γιατί είναι περιγραφική σε παρατακτικό λόγο. Επίσης, σχετικά εύκολη είναι και η συγγραφή της Εισαγωγής και μπορεί να γίνει νωρίς στην όλη διαδικασία. Το πιο απαιτητικό μέρος της έκθεσης είναι η Συζήτηση, γιατί απαιτεί βαθιά κατανόηση των συμπερασμάτων της έρευνας και των συνεπειών τους και κριτική θεώρησή τους από πολλές σκοπιές. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το τμήμα που συνιστάται να γράφεται τελευταίο είναι η Περίληψη της έκθεσης.

Αφού ολοκληρωθεί η συγγραφή της έκθεσης, τυπώνεται σε λευκές σελίδες μεγέθους A4 (χρησιμοποιούμε μόνο τη μία πλευρά της σελίδας), τα διάφορα τμήματά της μπαίνουν σε σειρά [σελίδα τίτλου, περίληψη, εισαγωγή, μέθοδος, αποτελέσματα, συζήτηση, βιβλιογραφία, παραρτήματα, υποσημειώσεις, πίνακες και σχήματα (αν εμφανίζονται ξεχωριστά σε αυτή την περίπτωση κάθε πίνακας και κάθε σχήμα τυπώνονται σε ξεχωριστή σελίδα) και οι σελίδες συρράπτονται στο πάνω αριστερό μέρος (δεν μπαίνουν σε κανενός είδους ντοσιέ ή φάκελο).

Τέλος, μια συμβουλή που ο καθένας πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη του είναι να κρατάει αντίγραφο της εργασίας του τόσο σε ηλεκτρονική μορφή όσο και εκτυπωμένο.